

RUCH PRAWNICZY EKONOMICZNY i SOCJOLOGICZNY

ORGAN
UNIwersytetu im. A. Mickiewicza
i Akademii Ekonomicznej
w Poznaniu

FUNKCJONALNOŚĆ I DYSFUNKCJONALNOŚĆ PRAWA

KWARTAŁ PIERWSZY - 1995

POZNAŃ 1995
WYDAWNICTWO NAUKOWE UAM

KOMITET REDAKCYJNY

Redaktorzy

Stanisław Kowalik, Maciej Tarnawski (sekretarz redakcji), Lucyna Wojtasiewicz
(zastępca red. naczelnego), Zygmunt Ziemiński (redaktor naczelny)

Członkowie

Piotr Buczkowski, Zbigniew Czerwiński, Bohdan Gruchman, Zbigniew Janowicz,
Andrzej Kwilecki, Włodzimierz Piotrowski, Wiesława Przybylska-Kapuścińska,
Teresa Rabska, Zbigniew Radwański, Aleksander Tobis, Stanisław Wierchosła-
wski, Wacław Wilczyński, Marek Ziółkowski

Tłumaczenie na język angielski: Iwona Grenda

Adres Redakcji

ul. św. Marcin 90, 61-809 Poznań, Coll. Iuridicum UAM
pokój 6, tel. 53-62-51, w. 290

Wydanie publikacji dofinansowane przez
Komitet Badań Naukowych

Printed in Poland

Wydawnictwo Naukowe UAM

ISBN-83-232-0680-5

Nakład 600 egz. Ark. wyd. 16,22 ark. druk. 11,00
cena 7,00,-

SKŁAD KOMPUTEROWY I DRUK
ZESPÓŁ REDAKCYJNO-WYDAWNICZY
WOJSK LOTNICZYCH I OBRONY POWIETRZNEJ
POZNAŃ ul. Kościuszki 92/98

SPIS TREŚCI

FUNKCJONALNOŚĆ I DYSFUNKCJONALNOŚĆ PRAWA

I. ARTYKUŁY

<i>Od Redakcji</i>	1
Sławomira Wronkowska (UAM Poznań) <i>Kilka uwag w sprawie funkcjonalności i dysfunkcjonalności konstytucji</i>	3
Roman Budzinowski (UAM Poznań) <i>Zagadnienia funkcjonalności prawa rolnego w okresie transformacji gospodarki</i>	7
Aleksander Tobis (UAM Poznań) <i>Rola ustawy z dnia 12 X 1994 r. w ochronie obrotu gospodarczego</i>	19
Ryszard Zakrzewski (Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie) Wiesław Jasiński (Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie) <i>Prawno-organizacyjne problemy przeciwdziałania "praniu brudnych pieniędzy"</i>	31
Bogusław Janiszewski (UAM Poznań) <i>Funkcje społeczno-terapeutyczne systemu penitencyjnego oraz sugestie de lege ferenda</i>	45
Andrzej Gomułowicz (UAM Poznań) <i>Funkcja trwałej wydajności podatku i funkcja sprawiedliwości a system podatkowy</i>	57
Ryszard Sowiński (UAM Poznań) <i>Realizacja redystrybucyjnej funkcji finansów publicznych za pomocą systemu podatkowego</i>	65

Jan Ostoj (Uniwersytet Śląski, Katowice) Peter Unger (Uniwersytet Śląski, Katowice) <i>Ekonomiczne i prawne aspekty spójności instrumentów polityki makroekonomicznej z rynkiem</i>	73
Ewa Bartczak (AR, Poznań) <i>Efektywność różnych form prawnych prywatyzacji</i>	85
Stanisław Marczuk (WSP, Rzeszów) <i>Przebieg procesów prywatyzacji w Polsce (funkcjonalność i dysfunkcjonalność rozwiązań prawnych)</i>	97

Barbara Pawłowska (UAM Poznań) Rafał Drozdowski (UAM Poznań) <i>Poczucie prawnego bezpieczeństwa w warunkach transformacji systemowej</i>	111
Stanisław Kowalik (UAM Poznań) <i>Urzędowe podwyżki cen a reakcje konsumentów (próba analizy psychospołecznej)</i>	127
Zygmunt Ziembiniński (UAM Poznań) <i>Syndrom dysfunkcjonalności ustawodawstwa (na przykładzie przepisów o stopniach i tytułach naukowych)</i>	143

II. PRZEGLĄD PIŚMIENNICTWA

<i>Społeczeństwo w transformacji. Ekspertyzy i studia</i> , pod red. A. Rycharda i M. Federowicza (rec. Barbara Kowalska)	153
Zdzisław Ludkiewicz, <i>Polityka wielkich robót publicznych</i> (rec. Ryszard Czyszkiewicz)	155
Tomasz Żyro, <i>Boża plantacja. Historia utopii amerykańskiej</i> (rec. Jerzy Kaczmarek)	158
Peter H. Werhahn, <i>Przedsiębiorca</i> (rec. Romuald Osiak)	159
Klaus Hurrelmann, <i>Struktura społeczna a rozwój osobowości. Wprowadzenie do teorii socjalizacji</i> (rec. Maciej Muskała)	160
Milton Friedman, <i>Intrygujący pieniądz</i> (rec. Zenobia Knakiewicz)	161

III. SPRAWOZDANIA I INFORMACJE

<i>Sir Karl Raimund Popper (28 VII 1902 - 17 IX 1994) - życie i twórczość</i> (Maria Zmierzak)	165
<i>Socjologiczne prace audio-wizualne</i> . Program towarzyszący XIII Światowemu Kongresowi Socjologicznemu - Bielefeld 1994 (Jerzy Kaczmarek, Witold Wrzesień)	168
Symposium "Konstytucja a porządek gospodarczy" (Z.Z.)	171
Studenckie seminarium poświęcone nowemu prawu autorskiemu (Jarosław Jerszyński)	172

CONTENTS

FUNCTIONALITY AND DISFUNCTIONALITY OF LAW

I. ARTICLES

<i>Editor note</i>	1
Sławomira Wronkowska (Adam Mickiewicz University) <i>Some reflections on the functionality and dysfunctionality of constitution</i>	3
Roman Budzinowski (Adam Mickiewicz University) <i>Aspects of functionality of agricultural law during the period of economic transformations</i>	7
Aleksander Tobis (Adam Mickiewicz University) <i>The role of the bill of 12 October 1994 in the protection of economic turnover</i>	19
Ryszard Zakrzewski (Higher Police Training School, Szczytno) Wiesław Jasiński (Higher Police Training School, Szczytno) <i>Legal and organisational aspects of preventing "money laundering"</i>	31
Bogusław Janiszewski (Adam Mickiewicz University) <i>Social and therapeutic functions of a penitentiary system and de lege ferenda suggestions</i>	45
Andrzej Gomułowicz (Adam Mickiewicz University) <i>The function of constant efficiency of tax and the function of justice in the tax system</i>	57
Ryszard Sowiński (Adam Mickiewicz University) <i>Realisation of the re-distributive function of public finances using the taxation system</i>	65
* * *	
Jan Ostoj (Silesian University, Katowice) Peter Unger (Silesian University, Katowice) <i>Economic and legal aspects of cohesion between instruments of macroeconomic policy and the market</i>	73
Ewa Bartczak (Academy of Agriculture, Poznań) <i>Effectiveness of different legal methods of privatisation</i>	85
Stanisław Marczuk (College of Pedagogics, Rzeszów) <i>Opportunities and threats affecting the privatisation processes in Poland</i>	97
Barbara Pawłowska (Adam Mickiewicz University) Rafał Drozdowski (Adam Mickiewicz University) <i>The feeling of legal security in the conditions of system transformations</i>	111
Stanisław Kowalik (Adam Mickiewicz University) <i>Official price increase versus consumers' reactions (a tentative of psycho-social analysis)</i>	129
Zygmunt Ziemiński (Adam Mickiewicz University) <i>Syndrome of dysfunctionality of legislation (on the example of regulations concerning academic degrees and titles)</i>	143
II. REVIEW OF LITERATURE	153
III. REPORTS AND INFORMATIONS	165

Od redakcji

Wprawdzie znaczenie terminów "funkcjonalność" i "dysfunkcjonalność" w odniesieniu ich do prawa jest w ogólnym zarysie jasne dla prawników, ekonomistów i socjologów, wszakże poświęcając ten zeszyt "Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego" problemom funkcjonalności czy też dysfunkcjonalności prawa należy zwrócić uwagę na konieczność uściślenia sensu oraz na relatywizację tych terminów.

Robert K. Merton (*Teoria socjologiczna i struktura społeczna*, Warszawa 1982, s. 92 i n.) sygnalizuje wieloznaczność terminu "funkcja" i wielość terminów odpowiadających różnym sposobom pojmowania funkcji, a stąd również pojęć pochodnych. Niejednokrotnie zacierane bywają różnice między takimi różnokategorialnymi pojęciami, jak rola, zadanie, cel działania, motyw - a pojęciem funkcji.

W rozważaniach podejmowanych w tym zeszycie mowa jest o funkcji jako o oddziaływaniu jakiegoś czynnika społecznej natury na określoną sferę życia społecznego. Funkcja polega na faktycznym oddziaływaniu w określony sposób w odróżnieniu od roli przypisywanej przez określone podmioty danemu czynnikowi, a mianowicie od oczekiwania, że dany czynnik będzie oddziaływać w postulowany przez te podmioty sposób. Można skądinąd mówić o roli jako o funkcji oczekiwanej, albo też o funkcji jako o oddziaływaniu realizującym czy też nie realizującym pełnionej przez kogoś roli, zwłaszcza przez ludzi z określonego środowiska danemu czynnikowi przypisywanej. Funkcja może być przez jakiś czynnik realizowana, niezależnie od tego, czy ktoś danemu czynnikowi daną rolę wyznacza, a niejednokrotnie może być niezgodna z przypisywaną rolą. W przypadku funkcji nieoczekiwanej, nie odpowiadającej przypisywanym rolom, mówi się niekiedy o funkcji ukrytej.

Spełnianie przez określony czynnik pewnej funkcji może nie podlegać kwalifikacji jako oddziaływanie sprzyjające czy nie sprzyjające trwaniu czy powstawaniu określonego stanu rzeczy. Jeśli dany czynnik oddziałuje dodatnio na rozważany stan rzeczy, mówi się o nim jako o czynniku eufunkcjonalnym z tego właśnie punktu widzenia (albo prościej - o funkcjonalności danego czynnika w danym układzie z danego punktu widzenia). W przeciwnym przypadku mówi się o dysfunkcjonalności danego czynnika. W każdym jednak przypadku funkcjonalność czy dysfunkcjonalność wymaga określenia relatywizującego, gdyż to, co utrwała pewien stan rzeczy, jest z tego właśnie punktu widzenia czynnikiem eufunkcjonalnym, jeśli zaś uznaje się ten stan rzeczy za społecznie zły i wymagający zasadniczej zmiany dla przetrwania danego układu społecznego, to czynnik utrwalający zły stan rzeczy uznać należy z tej szerszej perspektywy za czynnik dysfunkcjonalny w stosunku do danego układu. O konieczności takiej relatywizacji często za-

pominą się rozprawiając o funkcjonalności czy dysfunkcjonalności bez odniesienia do określonych układów społecznych i ich oceny.

Gdy mowa o funkcjonalności czy dysfunkcjonalności określonych norm lub instytucji prawnych, zakłada się - co przy rzeczowej dyskusji wymaga ujawnienia - że prawo w danej dziedzinie ma określonym kosztem (możliwie najmniejszym) powodować pożądane, przynajmniej w ocenie globalnej, skutki społeczne. Z tego punktu widzenia złożoność oceny globalnej różnych instytucji prawnych jest często bardzo wielka. Jeśli dana instytucja prawna powoduje skutki przeciwdziałające powstaniu czy utrwaleniu preferowanych stanów społecznych, politycznych czy gospodarczych (względnie powoduje takie stany rzeczy radykalnie odrzucanymi lub nieekonomicznymi środkami), albo też bezzasadnie osiąganie stanów tych utrudnia, to z danego punktu widzenia jest dysfunkcjonalna.

Rozpowszechniona opinia o wadliwości aktualnie obowiązującego w Polsce prawa ma różne podstawy. Z jednej strony bierze się pod uwagę, iż dawne przepisy prawne, nawet przy ich adaptacyjnej interpretacji, nie odpowiadają układowi wartości przyjmowanemu przez demokratyczne społeczeństwo. Z drugiej natomiast strony wskazuje się na to, iż instytucje tego prawa nie są odpowiednio funkcjonalne dla dokonania transformacji społecznych - jeśli szczerze, a nie jedynie deklaratywnie transformacji tych chce się dokonać. Oczywiście łatwiej dostrzegalne są przejawy dysfunkcjonalności niż eufunkcjonalności prawa w tej perspektywie, byłoby jednak celowe pokazanie również funkcjonalnej przydatności niektórych nowych unormowań prawnych. Kwestią zasadniczą dla artykułów publikowanych w tym zeszycie jest wskazanie, co jest funkcjonalnie przydatne, a co nieprzydatne czy wręcz szkodliwe w dążeniu do budowania demokratycznego państwa prawnego realizującego zasady sprawiedliwości społecznej i zapewniającego w miarę dostatnie życie społeczeństwa.